

Arbetsmarknadsförvaltningen
Tjänsteskrivelse

Datum: 2023-05-31
Diarienummer: AMN-2023-00098

Handläggare:
Henrik Hamnquist Larsson

Till arbetsmarknadsnämnden

Barnfamiljer med ekonomiskt bistånd

Förslag till beslut

Arbetsmarknadsnämnden beslutar

1. **att** uppdra till förvaltningen att prioritera arbetsmarknadsanställningar till vuxna i hushåll där barn ingår.
2. **att** i övrigt godkänna utredningen och lägga informationen till handlingarna.

Ärendet

Nämnden har uppdragit till förvaltningen att utreda faktorer som försvårar för hushåll där barn ingår att bli självförsörjande samt föreslå åtgärder för att minska antalet barn under 18 år i hushåll med ekonomiskt bistånd. Utredningen ska även belysa vilket utrymme som finns för nya insatser till barnfamiljer där nämnden har rådighet.

Uppdraget är formulerat som en åtgärd i nämndens verksamhetsplan, åtgärd 34. Detta är en delrapportering av förvaltningens pågående arbete samt planerade insatser för att minska antalet barn med ekonomiskt bistånd. Förvaltningen avser att återkomma till nämnden för en beskrivning av förvaltningens fortsatta arbete med åtgärden.

Beredning

Ärendet har beretts av förvaltningen. Ärendet bedöms inte ha några konsekvenser sett ur perspektivet för näringsliv.

Ärendet bedöms ha positiva konsekvenser för barn och unga som lever i hushåll med försörjningsstöd, bland annat då barnrättssamordnarens arbete förväntas leda till att barnperspektivet på ett mer strukturerat sätt syns i verksamhetens handläggning.

Att prioritera barnfamiljer med ett särskilt fokus på ensamstående kvinnor med barn vid tilldelning av arbetsmarknadsanställningar bedöms främja ett jämställt arbetsmarknadsinträde. Att barn får se sina föräldrar gå till jobbet främjar barnets sociala utveckling.

Föredragning

Nämnden har uppdragit till förvaltningen att utreda faktorer som försvårar för hushåll där barn ingår att bli självförsörjande samt föreslå åtgärder för att minska antalet barn under 18 år i hushåll med ekonomiskt bistånd. Utredningen ska även belysa vilket utrymme som finns för nya insatser till barnfamiljer där nämnden har rådighet.

Uppdraget är formulerat som en åtgärd i nämndens verksamhetsplan, åtgärd 34. Detta är en delrapportering av förvaltningens pågående arbete samt planerade insatser för att minska antalet barn med ekonomiskt bistånd. Förvaltningen avser att återkomma till nämnden för en beskrivning av förvaltningens fortsatta arbete med åtgärden.

Subventionerade anställningar eller arbetsmarknadsanställning riktade till personer som står långt ifrån arbetsmarknaden är ett effektivt sätt att både förbättra målgruppens privatekonomi och ställning på arbetsmarknaden. Förvaltningen avser därför att vid tilldelning av arbetsmarknadsanställningar prioritera barnfamiljer med särskilt fokus på ensamstående kvinnor med barn.

Avdelning socialtjänst - ekonomiskt bistånd har nyligen anställt en barnrättssamordnare. Samordnaren ska se till att barn i hushåll som uppbär ekonomiskt bistånd får ta del av aktiviteter som främjar deras hälsa och utveckling samt säkerställa att barnperspektivet på ett mer strukturerat sätt syns i verksamhetens handläggning.

Ekonomiska konsekvenser

Ärendet har inga ekonomiska konsekvenser. Kostnaden för barnrättssamordnare samt prioritering av barnfamiljer vid arbetsmarknadsanställningar ryms inom tilldelad budget.

Beslutsunderlag

- Tjänsteskrivelse, daterad 31 maj 2023
- Bilaga 1. Barnfamiljer med ekonomiskt bistånd

Arbetsmarknadsförvaltningen

Lena Winterbom
Förvaltningsdirektör

Arbetsmarknadsförvaltningen
Delrapport

Datum:
2023-05-30

Diarienummer:
AMN-2023-00098

Handläggare:
Henrik Hamnquist Larsson

Version
Till arbetsmarknadsnämnden

Bilaga 1. Barnfamiljer med ekonomiskt bistånd

Delrapportering åtgärd 34 i nämndens verksamhetsplan 2023

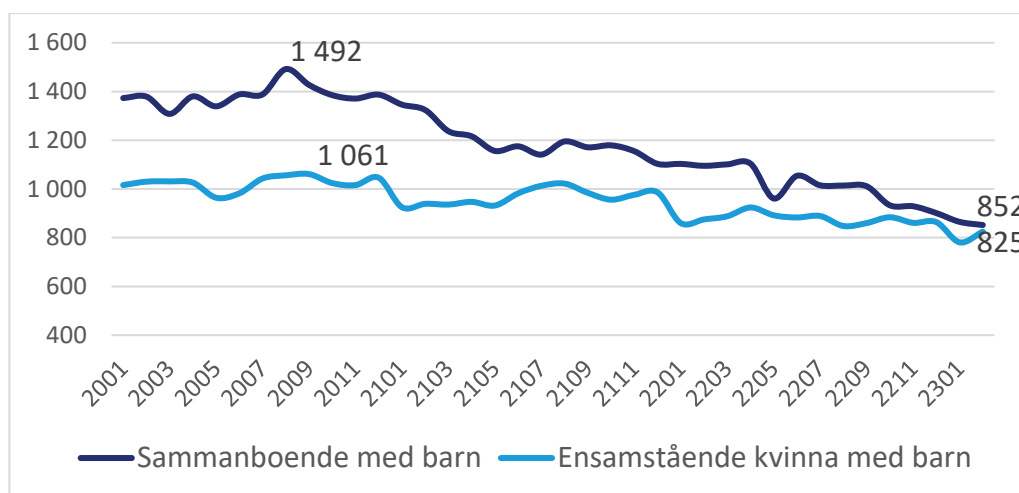
Uppdrag

Nämnden har uppdragit till förvaltningen att utreda faktorer som försvårar för hushåll där barn ingår att bli självförsörjande samt föreslå åtgärder för att minska antalet barn under 18 år i hushåll med ekonomiskt bistånd. Utredningen ska även belysa vilket utrymme som finns för nya insatser till barnfamiljer där nämnden har rådighet.

Uppdraget är formulerat som en åtgärd i nämndens verksamhetsplan, åtgärd 34. Detta är en delrapportering av förvaltningens pågående arbete samt planerade insatser för att minska antalet barn med ekonomiskt bistånd. Förvaltningen avser att återkomma till nämnden för en beskrivning av förvaltningens fortsatta arbete med åtgärden.

Antal berörda barn och hushåll

Sedan år 2020 har Uppsala haft en positiv utveckling vad gäller både antal och andel invånare i behov av ekonomiskt bistånd. Den positiva utvecklingen har också inneburit att färre barn idag lever i familjer med ekonomiskt bistånd. Vid en uppdelning på hushållstyper så framkommer att minskningen främst beror på att färre sammanboende par med barn har ekonomiskt bistånd medan antalet ensamstående kvinnor med barn som uppbär ekonomiskt bistånd inte har minskat i samma utsträckning.

Figur 1. Antalet barn i hushåll med ekonomiskt bistånd som levde i hushåll av typen "sammanboenden med barn" samt "ensamstående kvinna med barn", januari 2020 till februari 2023.

Från augusti 2020 till februari 2023 minskade inom ekonomiskt bistånd antalet barn under 18 år i hushållstypen "sammanboende med barn" från 1492 till 852 barn och 318 hushåll. Under motsvarande period, september 2020 till februari 2023, minskade antalet barn i hushållstypen "ensamstående kvinna med barn" från 1061 till 825 barn och 428 hushåll.¹

Att leva med ekonomiskt bistånd

En studie² gjord 2016 av FOU Nordväst beskriver att barn ofta är väl medvetna om familjens svåra ekonomiska situation. Fattigdomen påverkar barnen och begränsar deras vardag i umgänget med kompisar, i önskemål om kläder, leksaker, fritidsaktiviteter och resor. För flera av ungdomarna innebar bristen på pengar en oro för att inte ha "rätt kläder", att inte kunna följa med sina vänner till stan och fika och att hamna utanför kompisgänget.³

Samtidigt är bristen på pengar sällan det enda eller huvudsakliga problemet för barn som lever i hushåll med långvarigt ekonomiskt bistånd. Barnen kan samtidigt behöva brottas med flera typer av utsatthet; förutom den ekonomiska utsattheten är det mer vanligt förekommande med psykisk ohälsa hos föräldrar och barn, upplevelser av våld och erfarenhet av migration.⁴

Barn till föräldrar som har försörjningsstöd presterar sämre i skolan, klarar mer sällan gymnasiet och får oftare själva försörjningsstöd som unga vuxna. De saknar också oftare än andra inkomst vid 22 års ålder.⁵

1 SOCIALSTYRELSENS STATISTIKDATABAS. HUSHÅLLSTYPEN "ENSAMSTÅENDE MAN MED BARN" SOM UPPBÄR EKONOMISKT I FEBRUARI 2023 BERÖRDE 47 BARN (29 HUSHÅLL).

2 FOU NORDVÄST, RAPPORT 2016:2, BARN I FATTIGA FAMILJER – RISK OCH SÅRBARHETSFAKTORER SAMT SKYDDANDE FAKTORER.

3 IBID. S. 96

4 IBID. S. 94FF

5 IFAU, RAPPORT 2011:5. NITLOTT I BARNDOMEN – FAMILJEBACKGRUND, HÄLSA, UTBILDNING OCH SOCIALBIDRAGSTAGANDE BLAND UNGA VUXNA. S. 4.

De negativa hälsoeffekterna av att växa upp i ekonomisk utsatthet har även konstaterats i en annan IFAU-studie.⁶ Barn i familjer med låg inkomst löper högre risk att dö under barndomen jämfört med andra barn, och de har närmare tre gånger så stor risk att bli inskrivna på sjukhus på grund av psykisk ohälsa.

Samtidigt bör man vara försiktig med att dra slutsatsen att fattigdomen eller försörjningsstödet i sig är orsak till barns sämre hälsa och ökat bidragsberoende som vuxna. Det är troligen symptom på att familjen har andra problem som har negativa följder för barnen.⁷

Kompensatoriska mekanismer inom försörjningsstödet

Inflationen och kostnadshöjningarna i samhället slår hårdast mot personer med låg eller ingen inkomst och försörjningsstödet rixnorm är beräknad för att säkerställa en skälig levnadsnivå under en avgränsad tid. Försörjningsstödet är inte avsett att vara en långvarig inkomstkälla och saknar således utrymme för att spara till mer sällan förekommande utgifter, så som tandvård eller hemutrustning.

Samtidigt bör nämnas att riksnormen för 2023 höjdes med nästan 9 procent och att den som beviljas försörjningsstöd också beviljas bistånd till faktisk kostnad för hyra och el så länge kostnaden är skälig.

Faktorer som försvårar för hushåll där barn ingår att bli självförsörjande

Nedan redovisas några av de strukturella faktorer som försvårar för hushåll med barn att bli självförsörjande. Svårigheter att finna ett stadigvarande och prisvärt boende, en svårtillgänglig arbetsmarknad samt ett bristande socialförsäkringssystem är också faktorer som familjer och socialsekreterare själva lyfter fram som orsak till det långvariga biståndsberoendet.⁸

Få hyresrätter och höga hyresnivåer

Få hyresrätter och höga hyresnivåer i Uppsala gör det svårt att hitta ett långsiktigt boende och till en rimlig kostnad. Förvaltningens egen utredning *Uppdrag om genomsnittshyra från 2021* (AMN-2021-00010) visade att den genomsnittliga hyresnivån i Uppsala är på samma nivå som i Stockholm och högre än i övriga jämförelsekommuner, inklusive Malmö, Helsingborg och Göteborg.

En kartläggning av boendesituationen för samtliga hushåll i Uppsala 2017 visade att omkring 9 000 hushåll (motsvarande cirka 9%) i Uppsala hade en osäker boendesituation och inte heller kunde matchas mot en lämplig bostad i utbudet på grund av för kort kötid eller otillräckliga tillgångar för att köpa.⁹

6 IFAU, RAPPORT 2015:13, *HELLRE RIK OCH FRISK – OM FAMILJEBAKGRUND OCH BARNNS HÄLSA*, S.87

7 IFAU, RAPPORT 2011:29, *GÅR SOCIALBIDRAG I ARV? EN ANALYS AV SVENSKA SYSKONDATA*, S. 13F.

8 FOU NORDVÄST, RAPPORT 2016:2. S. 99–100.

9 FORSKNINGSPROJEKTET DECODE VAR ETT SAMARBETE MELLAN TYRÉNS, KTH-ARKITEKTURSKOLAN, BOVERKET OCH UPPSALA KOMMUN OCH PRESENTERADES UNDER DEN DIGITALA ÄLMEDALSVECKAN 2020.

Jobbstimulansen inom försörjningsstödet bidrar till en inlåsningsseffekt

Den som har haft ekonomiskt bistånd minst sex månader och får ett arbete får behålla 25 procent av arbetsinkomsten, det vill säga denna del av lönen tas inte upp som en inkomst i beräkningen av ekonomiskt bistånd. En uppföljning visar att det finns inlåsnings effekter så att de som skulle kunna bli självförsörjande inte blir det, utan blir kvar på ekonomiskt bistånd. Enligt en kontroll gjord av avdelningen skulle cirka 50 av 900 individer ha blivit självförsörjande utan jobbstimulans. Socialsekreteraren behöver även göra en administrativ beräkning och det tar handläggartid och resurser som skulle kunna läggas på annat.

Räkneexempel jobbstimulans vid arbetsmarknadsanställning

Jobbstimulansen infördes av den dåvarande regeringen 2013 och innebär att en klients nettoinkomst av anställning reduceras med 25 procent under en sammanhängande tid av 24 månader, oavsett vad den enskilde ansöker om. Jobbstimulansen är personlig och löper oavbrutet även om personen är självförsörjande under någon del av den påbörjade 24-månadersperioden. Om hushållet består av mer än en vuxen person, bedöms om personerna var för sig uppfyller kriterierna. Nedan följer ett räkneexempel:

Arbetsmarknadsanställning med månadslön om 20 000 kr.

Nettoinkomst: 16 190 kr/mån. (Skattetabell 33, ej medlem i svenska kyrkan)

Jobbstimulans 25 procent av 16 190 kr = 4 048 kr som avräknas från inkomsten och som biståndstagaren får behålla i plånboken.

Svårt för en barnfamilj att leva på en lön.

I en ESO-rapport från 2018 görs räkneexempel som visar att det är svårt för en ensamstående med flera barn att gå från bidrag till självförsörjning genom arbete då arbetsinkomsten ofta inte når upp till nivån för att klara skälig levnadsnivå. Rapporten visar också att om en vuxen i ett sammanboende par med fyra barn går från försörjningsstöd till arbete så är den så kallade tröskeeffekten 100 procent. Försörjningsstödet reduceras lika mycket som lönen, samtidigt som bostadsbidraget minskar, vilket gör att hushållet inte vinner något i disponibel inkomst, om de inte kvalificerar för jobbstimulans. Däremot om båda personerna får ett arbete så lönar det sig och familjen blir självförsörjande.¹⁰

Striktare bedömning av bostadsbidrag och underhållsstöd

Försäkringskassan har de senaste åren gjort en snävare tolkning av rätten till bostadsbidrag och underhållsstöd. Det har lett till att flera ensamstående kvinnor med ekonomiskt bistånd har av Försäkringskassan fått avslag på sin ansökan om bostadsbidrag och/eller underhållsstöd med hänvisning till att kvinnan bedöms leva i

10 EXPERTGRUPPEN FÖR STUDIER I OFFENTLIG EKONOMI (ESO), RAPPORT 2018:2, LÖNAR SIG ARBETE 2.0?, s. 105-115.

en relation eller samboliknande förhållande. Konsekvensen blir att kvinnans egna inkomster minskar och behovet av ekonomiskt bistånd ökar i motsvarande grad.

Högsta förvaltningsdomstolen har i mars 2023 i tre olika domar avvisat Försäkringskassans restriktiva tolkning och gett de sökande rätt till bostadsbidrag. Domstolens avgöranden kommer sannolikt att förändra myndighetens bedömning framöver.¹¹

Pågående och planerade åtgärder

Förvaltningen arbetar genom sitt grunduppdrag med att fler barn ska se sina föräldrar gå till arbetet. Förvaltningen är skyldig att synliggöra och ta hänsyn till barnens situation, det gäller särskilt i handläggning av ekonomiskt bistånd. För att förbättra situationen för barnen och verka för att färre barn ska växa upp i familjer med ekonomiskt bistånd avser förvaltningen att införa följande åtgärder.

Prioritera arbetsmarknadsanställningar till barnfamiljer

Att ta hänsyn till barnets bästa inom ekonomiskt bistånd handlar enligt Socialstyrelsen inte bara om pengar utan handlar exempelvis även om att förebygga ett långvarigt biståndsbehov.¹²

Subventionerade anställningar eller arbetsmarknadsanställning riktade till personer som står långt ifrån arbetsmarknaden är ett effektivt sätt att både förbättra målgruppens privatekonomi och ställning på arbetsmarknaden. Arbetet leder till att familjens ekonomiska situation varaktigt förbättras och skapar förutsättningar för ett stabilt boende. Samtidigt som fler barn får se sina föräldrar gå till jobbet minskar kommunens kostnader för utbetalt ekonomiskt bistånd.

Förvaltningen avser därför att vid tilldelning av arbetsmarknadsanställningar prioritera barnfamiljer med ett särskilt fokus på ensamstående kvinnor med barn. Arbetet kommer att ske genom ett nära samarbete mellan de båda avdelningarna utbildnings- och jobbcenter arbetsmarknad och socialtjänst ekonomiskt bistånd.

Som en del i arbetet kommer förvaltningen även att kartlägga de barnhushåll som har ekonomiskt bistånd på grund av att en eller båda vårdnadshavarna arbetar deltid. Kartläggningen kan exempelvis resultera i att biståndstagare som idag har en deltidsanställning inom Uppsala kommun erbjuds arbete på heltid.

Barnrättssamordnare

Avdelning socialtjänst - ekonomiskt bistånd har nyligen anställt en barnrättssamordnare. Samordnaren ska se till att barn i hushåll som uppstår ekonomiskt bistånd får ta del av aktiviteter som främjar deras hälsa och utveckling.

Samordnaren kommer att sammanställa vilka barnanpassade aktiviteter som är gratis och redan finns i kommunen och på ett strukturerat sätt hålla socialsekreterare

11 HÖGSTA FÖRVALTNINGSDOMSTOLEN 2023-03-01, MÅL NR 4544-21, 472-22 OCH 5024-21

12 SOCIALSTYRELSEN, 2021, EKONOMISKT BISTÅND HANDBOK FÖR SOCIALTJÄNSTEN, S. 41.

uppdaterade om det. I rollen ingår också att bidra till att fler föräldrar och vårdnadshavare blir informerade om tillgängliga aktiviteter och möjligheter för sina barn. Samordnaren kommer att samarbeta med olika organisationer och föreningar för att ta reda på vad aktiviteterna innebär och på vilket sätt de kan bidra till barns välmående och utveckling.

Barnrättssamordaren ska se till att barnperspektivet på ett mer strukturerat sätt syns i verksamhetens handläggning. Detta innebär att den ska arbeta för att säkerställa att barnens behov och intressen beaktas i beslut som rör dem. Samordnaren samarbetar med alla enheter i avdelningen för att främja barns rättigheter och möjligheter.

Ungdomssamtal

Förebyggande arbete i form av ungdomssamtal bedrivs på enhet 4 inom ekonomiskt bistånd sedan 2021. Det är en selektiv prevention till unga mellan 17–19 år som ingår i familjer med försörjningsstöd. I samtal med socialsekreterare ges information och vägledning för att motivera till egen försörjning och bryta bidragstagandet. Under 2022 hade avdelningen 25 registrerade samtal men hade kontakt med fler unga, då även syskon och vänner deltog i samtal.

Under perioden januari till mars 2023 har avdelningen haft 24 registrerade samtal. Socialsekreterare kontaktar unga från flera stadsdelar men med prioritering på att nå unga i Gottsunda och Bäcklösa. Under 2023 påbörjas ett utvärderingsarbete, vid varje samtal får ungdomarna en fråga om avdelningen får kontakta dem efter sex månader för att utvärdera den hjälp de fick i samtalet. Samtalen hålls på utbildnings- och jobbcenter (UJC) i Gottsunda och UJC på Råbyvägen. Under 2023 utvecklar förvaltningen även samarbetet mellan ekonomiskt bistånd och jobbcoacherna på UJC. Jobbcoacherna kan erbjuda stöd i form av coachning och vägledning, jobbsökartips, hjälp med CV och personligt brev, information och stöd att söka utbildning samt enklare samhällsinformation.

Kvalitetsuppföljning

Avdelning socialtjänst – ekonomiskt bistånd använder sig av en standardiserad utredningsmall som innehåller frågor om barnens hälsa och situation. Avdelningen arbetar strukturerat med kvalitetsuppföljning av handläggningen. Stickprov görs där dokumentationen går igenom och en av de aspekter som följs upp är hur barnperspektivet har beaktats.

Jämställt arbetsmarknadsinträde

Många komvuxutbildningar finns idag som deltidstudier och i olika studieformer som exempelvis kvällskurs, distans eller flexibelt studieupplägg. Inom ekonomiskt bistånd uppmannas vårdnadshavare att dela på föräldraledigheten. Ett exempel kan vara att vårdnadshavarna turas om att läsa svenska för invandrare (sfi) på antingen för- eller eftermiddag. På så vis underlättas ett jämlikt ansvar även för hemarbetet, vilket särskilt bedöms gynna utrikesfödda kvinnors etablering på arbetsmarknaden.

Fler barn till fritids och förskola

Inom ramen för handläggning av ekonomiskt bistånd följer socialsekreteraren upp att biståndstagaren har ansökt om barnomsorg i tid innan barnet fyller ett år. Beslut om

barnomsorgplacering följs sedan upp i samband med ansökan varje månad. I väntan på barnomsorg uppmuntras deltagande i sfi-mamma-barn i samarbete med Öppen förskola och kan föräldralediga kan beviljas arbetsresor att underlätta deltagandet i sfi under sin föräldraledighet.

Avdelningen kommer även att ansöka om medel via Samordningsförbundet för att uppsökande arbete med information om förskola och fritidsverksamhet riktat till föräldrar med barn i öppen förskola. Arbetet planeras att utgå från Öppen förskola Kristallen i Gottsunda centrum men kan även spridas till andra delar av staden.

Lovjobb samt studie- och yrkesvägledning

I samarbete med socialförvaltningens ungdomsjour erbjuder förvaltningen lovjobb utanför sommarperioden för ungdomar som befinner sig i riskmiljö. Genom den öppna verksamhet som våra utbildnings- och jobbcenter erbjuder kommer förvaltningen också i kontakt med många ungdomar i behov av stöd och vägledning inför vuxenlivet. Våra utbildnings- och jobbcoacher kan ge information och stöttning eller lotsa vidare till studie- och yrkesvägledare. Lärcentrum har verksamhet i Gottsunda centrum och Kvarngärdet och erbjuder extra stöd till elever som studerar på en vuxenutbildning.